DOI: [10.32702/2307-2105-2020.10.3](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.10.3)

УДК: 338.439

I. С. Крамаренко,

*д. е. н., доцент, професор кафедри підприємництва, управління та адміністрування,
Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини Університету «Україна»
ORCID ID: 0000-0002-0417-0918*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ УПРАВЛІННЯМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ

I. S. Kramarenko

*Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Professor of Entrepreneurship, Management and Administration,
Mykolaiv Interregional Institute of Human Development of the "Ukraine" University*

METHODOICAL APPROACHES TO EVALUATION OF THE REGIONAL INVESTMENT POTENTIAL MANAGEMENT

Метою статті є дослідження методичних підходів до оцінки інвестиційного потенціалу регіону. Доведено, що методика оцінки інвестиційного потенціалу регіону, неможлива без розуміння впливу ключових категорій інвестиційного процесу на економіку регіону. Процес співвідношення категорій включає поняття «інвестиційний потенціал», «інвестиційна привабливість та активність», «інвестиційна політика», «інвестиційний клімат», «інвестиційні можливості». Визначено, що головними факторами впливу на інвестиційний потенціал регіону є сформовані фактори серед яких: ступінь «столичності», природний потенціал, розвиненість соціально-культурної сфери, інноваційний клімат; характеристики різних інфраструктур (інженерної, транспортної, комунікаційної) і правового поля, а також якість проведених ринкових перетворень; землю, нерухомість, матеріально-технічні ресурси тощо. Також необхідно відмітити «жорсткі» (рівень економічної стабільності, фінансово-кредитна політика та курс національної валюти) та «м'які» фактори (політичної стабільності, рівня економічних ризиків, розвитку людського потенціалу й інституційного середовища).

На підставі проведених досліджень обґрунтовано функціональний підхід до комплексного оцінювання ефективності формування й реалізації інвестиційного потенціалу на рівні регіональної економіки, який поєднує структурно-класифікаційні ознаки інвестиційних процесів і показники оцінювання їх ефективності в трьох вимірах: інституційному, технологічному й секторальному. Використання цього підходу дає змогу формувати багатовимірну модель інвестиційного потенціалу, що можна використати для ідентифікації поточного типу економічного розвитку (аграрний, індустріальний, постіндустріальний) і його вектору, а також проектування стратегічної моделі інвестиційного потенціалу відповідно до цільових орієнтирів.

Досліджено, що для фінансової оцінки існує велика кількість методів оцінки інвестицій. Їх можна виділити на дві групи - статистичні методи та динамічні методи. Статичні методи оцінки - включають фактор ризику і враховують час лише в обмеженій мірі.

Динамічні методи оцінки враховують коефіцієнт часу та ризику, основою є дисконтування вхідних параметрів.

The purpose of the article is to study the methodological approaches to assessing the investment potential of the region. It is proved that the method of assessing the investment potential of the region is impossible without understanding the impact of key categories of the investment process on the economy of the region. The process of ratio of categories includes the concepts of "investment potential", "investment attractiveness and activity", "investment policy", "investment climate", "investment opportunities". It is determined that the main factors influencing the investment potential of the region are the formed factors, including: the degree of "capital", natural potential, development of socio-cultural sphere, innovative climate; characteristics of various infrastructures (engineering, transport, communication) and the legal field, as well as the quality of market transformations; land, real estate, material and technical resources, etc. It is also necessary to note "hard" (level of economic stability, financial and credit policy and the national currency rate) and "soft" factors (political stability, level of economic risks, development of human potential and institutional environment). Based on the research, a functional approach to comprehensive assessment of the effectiveness of formation and implementation of investment potential at the regional economy, which combines structural and classification features of investment processes and indicators for assessing their effectiveness in three dimensions: institutional, technological and sectoral. Using this approach allows to form a multidimensional model of investment potential, which can be used to identify the current type of economic development (agricultural, industrial, post-industrial) and its vector, as well as designing a strategic model of investment potential in accordance with targets. It is investigated that there are a large number of investment valuation methods for financial evaluation. They can be divided into two groups - statistical methods and dynamic methods. Static assessment methods - include a risk factor and take into account time only to a limited extent. Dynamic valuation methods take into account the time and risk ratio, the basis is the discounting of input parameters.

Ключові слова: *інвестиції; управління інвестиційним потенціалом; методичні підходи; фактори впливу; регіони.*

Key words: *investments; investment potential management; methodical approaches; factors of influence; regions.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Методику оцінки інвестиційного потенціалу розглядають на трьох рівнях мегарівні (держава), мезорівні (регіон), мікрорівні (галузь, підприємство). Підтверджується той факт, що у більшості наукових праць інвестиційний потенціал розглядається, як правило, на мегарівні, та мезорівні (регіональний рівень), що обумовлений регіоналами диспропорціями умов залучення інвестицій і є недостатньо вивченим. Необхідно зазначити, що кожний рівень інвестиційного потенціалу характеризується своїми індикаторами, показниками, моделями оцінювання та має власні підходи до вивчення й аналізу тощо. А тому, існує необхідність в узагальненні них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям дослідження методичних підходів до оцінки управління інвестиційним потенціалом регіону, приділено значну увагу як вітчизняними так зарубіжними вченими, а саме: Нечитайло У.П., Щукін О.І., Целіна Н.О., Дерев'янко Я.М., Іртіщева І.О., Чорна М.В., Жувагіна І.О., Завадських Г.М., Кузьменко О.В. та ін. Але водночас значна кількість проблем формування інвестиційного потенціалу залишаються недостатньо розкритими на рівні складових управління. У наявних наукових публікаціях неповною мірою знайшли відображення сучасні погляди науковців щодо особливостей методичних підходів до оцінки управління інвестиційним потенціалом регіону.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження методичних підходів до оцінки інвестиційного потенціалу регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підходи до оцінювання інвестиційного потенціалу на мезорівні є аналогічними до мегарівневих. Головною особливістю схожості підходів до оцінювання інвестиційного потенціалу є те, що в країні та у всіх її регіонах діє єдине законодавче поле (зі змінами лише для вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку зі спеціальним режимом інвестиційної

діяльності), а більшу роль на регіональному рівні починають відігравати безпосередні відносини інвесторів з регіональною владою.

Методика оцінки інвестиційного потенціалу регіону, неможлива без розуміння впливу ключових категорій інвестиційного процесу на економіку регіону. Процес співвідношення категорій включає поняття «інвестиційний потенціал», «інвестиційна привабливість та активність», «інвестиційна політика», «інвестиційний клімат», «інвестиційні можливості». В попередньому розділі було дано визначення цих понять (рис. 1).

Рис. 1. Схема процесу впливу ключових категорій інвестиційного процесу на економіку регіону

Джерело: автором згруповано за джерелами [1, с. 97–103; 2, с.79–94]

Окремо при розробці методики оцінювання інвестиційного потенціалу регіону, необхідно враховувати ряд факторів, що формують та впливають на інвестиційні процеси.

На рис. 2. згруповані фактори, що формують показники оцінювання інвестиційного потенціалу регіону Щукіна О.І., Целіна Н.О., Дерев'янко Я.М. визначають фактори, що впливають на привабливість регіону для здійснення інвестиційної діяльності й залучення інвестицій, які належать до трьох рівнів.

Перший рівень сформований історичними й природними факторами, до яких належить: ступінь «столичності», природний потенціал, розвиненість соціально-культурної сфери, інноваційний клімат. Другий рівень факторів інвестиційної привабливості включає елементи, що структурно розкривають задані умови (фактори першого рівня): характеристики різних інфраструктур (інженерної, транспортної, комунікаційної) і правового поля, а також якість проведених ринкових перетворень. Фактори третього рівня представлені системою цін на основні ресурси регіону: землю, нерухомість, матеріально-технічні ресурси тощо [2, с.79–94].

Рис. 2. Фактори, що формують показники оцінювання управління інвестиційним потенціалом регіону

Джерело: автором згруповано [2, с. 79–94; 24]

На рисунку, нами виокремлено ключові домінанти, серед яких насамперед «жорсткі» (рівень економічної стабільності, фінансово-кредитна політика та курс національної валюти) та «м'які» фактори (політичної стабільності, рівня економічних ризиків, розвитку людського потенціалу й інституційного середовища).

До жорстких факторів належать фактори, дію яких неможливо (або дуже складно) змінити в короткостроковій перспективі. Проте вони значною мірою визначають потенціал регіону та є базою для середньо- та довгострокових прогнозів розвитку середовища реалізації інвестиційних проектів. Ця група факторів може бути описана за допомогою офіційних статистичних даних. Так, до цієї групи факторів належать:

1. Географічне розташування області та її площа – розмір (площа) відповідної території, частка земель сільськогосподарського призначення, наявність кордонів з іншими країнами, кількість сусідніх областей, відстань до містмільйонників.
2. Природні ресурси – наявність, обсяги, та концентрація ресурсів.
3. Робоча сила – рівень економічної активності, безробіття, освіти, міграції та природного приросту населення, рівень захворюваності та забезпеченість лікарями, що впливає на якість та вартість робочої сили

тощо.

4. Науковий потенціал – наявність науково-дослідних установ, технопарків, кількість вищих навчальних закладів та рівень їх акредитації, заклади професійно-технічної освіти в регіоні.

5. Розмір ринку (споживчий сектор) – величина доходів на одну особу, заробітна плата в тих галузях, де частка зайнятих є найбільшою, щільність та кількість населення

6. Розмір ринку (бізнес-сегмент) – кількість підприємств в області, обсяги інвестицій (в тому числі іноземних), кількість банків у регіоні, ступінь галузевої концентрації, величина валового регіонального продукту.

7. Інфраструктура – щільність автомобільних доріг та залізничних колій, показники водо- та електропостачання.

До групи м'яких факторів належать такі підгрупи, як:

1. Діловий клімат. Оцінка проводиться шляхом опитування керівників підприємств щодо кон'юнктури ринку, ділової активності

2. Діловий оптимізм. Те, як підприємства оцінюють майбутній стан економіки регіону та ринків збуту продукції, значною мірою впливає на їхні рішення щодо закупівлі ресурсів, планування обсягів виробництва, збуту тощо. Для інвестора, окрім очікуваного прибутку, найважливішим елементом у прийнятті рішень щодо інвестування є оцінка сукупності ризиків, тобто чинників, які впливають на відхилення реальних результатів виробничо-комерційної діяльності від початкових очікувань (передусім прибутку). У цьому контексті управління очікуваннями інвесторів є одним із головних напрямів діяльності місцевих органів державної влади як елемента заохочення інвестиційної діяльності. Наявність планів розвитку регіону та покращення інвестиційного середовища і, головне, ефективна реалізація таких планів посилює впевненість інвесторів і, таким чином, зменшує ризики, пов'язані з їхньою діяльністю. Для визначення рівня ділового оптимізму використовуються очікування інвесторів щодо зміни кон'юнктури ринку, ділового клімату та оцінка привабливості регіону для започаткування бізнесу.

3. Успішний досвід реалізації інвестиційних проектів. Важливим показником якості інвестиційного клімату та економічної активності є діяльність наявних у регіоні підприємств. Очевидно, що успішний досвід реалізації інвестиційних проектів позитивно впливає на імідж регіону загалом та на його інвестиційну привабливість зокрема. Успішні інвестиційні проекти генерують так званий демонстраційний ефект [4, с.153].

Кузьменко О.В. зазначає, до «жорстких» факторів належать ті, вплив яких неможливо або дуже складно змінити в короткостроковій перспективі. Однак вони можуть бути базою для середньо- та довгострокових прогнозів розвитку середовища та визначати потенціал регіону для реалізації інвестиційних проектів. Відмінністю факторів є їх кількісне вираження за допомогою офіційних статистичних даних. Група «м'яких факторів» об'єднує фактори, які можуть змінюватися за короткий проміжок часу та ставати обмеженням або перепорою для реалізації інвестиційних проектів. Ці фактори оцінюються за допомогою визначення рівня сприйняття інвесторами економічного середовища методами якісної статистики відповідей економічних агентів, які ухвалюють інвестиційні рішення [5, с. 46].

За змістом прояву фактори розрізняють: економічного, політичного, інституційного, інфраструктурного, ресурсного та безпекового характеру, що у значній мірі стримують розвиток інвестиційної діяльності в регіонах.

Дослідження процесу формування сутності поняття інвестиційного потенціалу регіону у контексті його еволюції доводить до висновку, що не існує єдиного переліку факторів, впливаючих на його оцінювання. Фактори впливу інвестиційної привабливості відрізняються в регіонах з різним рівнем соціально-економічного розвитку. З огляду на це, важливого значення набуває нове дослідження методики оцінювання інвестиційного потенціалу через досягнений досвід інвестування з обов'язковим урахуванням специфіки регіональної економіки.

Потенціал є фундаментальною характеристикою системи та основною розвитку як на мага-, мезо- так і на мікрорівні – рівні, тому якісне оцінювання та ефективність управління ним в умовах стрімкого економічного розвитку є вкрай необхідними.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Визначено, що головними факторами впливу на інвестиційний потенціал регіону є сформовані фактори серед яких: ступінь «столичності», природний потенціал, розвиненість соціально-культурної сфери, інноваційний клімат; характеристики різних інфраструктур (інженерної, транспортної, комунікаційної) і правового поля, а також якість проведених ринкових перетворень; землю, нерухомість, матеріально-технічні ресурси тощо. Також необхідно відмітити «жорсткі» (рівень економічної стабільності, фінансово-кредитна політика та курс національної валюти) та «м'які» фактори (політичної стабільності, рівня економічних ризиків, розвитку людського потенціалу й інституційного середовища).

На підставі проведених досліджень обгрунтовано функціональний підхід до комплексного оцінювання ефективності формування й реалізації інвестиційного потенціалу на рівні регіональної економіки, який поєднує структурно-класифікаційні ознаки інвестиційних процесів і показники оцінювання їх ефективності в трьох вимірах: інституційному, технологічному й секторальному. Використання цього підходу дає змогу формувати багатовимірну модель інвестиційного потенціалу, що можна використати для ідентифікації поточного типу економічного розвитку (аграрний, індустріальний, постіндустріальний) і його вектору, а також проектування стратегічної моделі інвестиційного потенціалу відповідно до цільових орієнтирів.

Досліджено, що для фінансової оцінки існує велика кількість методів оцінки інвестицій. Їх можна виділити на дві групи - статистичні методи та динамічні методи. Статичні методи оцінки - включають фактор ризику і враховують час лише в обмеженій мірі. Динамічні методи оцінки враховують коефіцієнт часу та ризику, основою є дисконтування вхідних параметрів.

Список літератури.

1. Нечитайло У.П. Інвестиційний потенціал та інвестиційний клімат: особливості формування та співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. Випуск 2 (32). С. 97–103
2. Щукін О.І., Целіна Н.О., Дерев'янка Я.М. Методичні підходи оцінки інвестиційного потенціалу регіону. *Економічний вісник Донбасу*. 2008. №1. С.79–94
3. Чорна М.В., Жувагіна І.О. Оцінка інвестиційного потенціалу підприємств роздрібної торгівлі: монографія. 2014. URL: http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/120/1/%D0%B5%D0%BA.%28228591%29%202014_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%9D%D0%9A%D0%90%20%D0%86%D0%9D%D0%92%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%9F%D0%9E%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%86%D0%90%D0%9B%D0%A3.pdf (дата звернення 15.09.2020)
4. Завадських Г.М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 17. С.152–155.
5. Кузьменко О.В. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість регіонів України. *Економічний нобелівський вісник*. 2015. № 1. С. 46–54.
6. Крамаренко І.С. Формування та розвиток регіонального інвестиційного потенціалу в умовах структурних трансформацій економіки: теорія, методологія та практика. Миколаїв: ФОП Швець В.М., 2019. 356 с.

References.

1. Nechitaylo, U.P. (2011), "Investment potential and investment climate: features of formation and ratio", *Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, vol.2 (32), pp. 97–103
2. Shchukin, O.I., Tselina, N.O. and Derevyanko, Y.M. (2008), "Methodical approaches to assessing the investment potential of the region", *Economic Bulletin of Donbass*, vol.1, pp.79–94.
3. Black, M.V. and Zhuvagina, I.O. (2014) *Ocinka investycijnogo potencialu pidpryjemstv rozdrubnoi' torgivli* [Assessment of investment potential of retail trade enterprises], available at: http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/120/1/%D0%B5%D0%BA.%28228591%29%202014_%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%9E%D0%A6%D0%86%D0%9D%D0%9A%D0%90%20%D0%86%D0%9D%D0%92%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%98%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%9E%20%D0%9F%D0%9E%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%86%D0%90%D0%9B%D0%A3.pdf (Accessed 15 September 2020)
4. Zavadsky, G.M. (2017), "Methodical approaches to assessing the investment attractiveness of the region", *Global and national economic problems*, vol.17, pp.152–155.
5. Kuzmenko, O.V. (2015), "Investment climate and investment attractiveness of the regions of Ukraine", *Economic Nobel Herald*, vol. 1, Pp. 46–54.
6. Kramarenko, I.S. (2019), "Formation and development of regional investment potential in the conditions of structural transformations of economy: theory, methodology and practice", Mykolaiv, Ukraine

Стаття надійшла до редакції 08.10.2020 р.